



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

6 Vtrum si est operatio intellectus, speculatiui, co[n]sistat in speculatione
scientiarum speculatiuarum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

nem suscipimus, non ut scientes scimus, sed operantes. & idē est iudicium de scientia artium: nam non ut scientes, sed ut operantes scimus, artes dicimus, quarum est facere.

In eodem articulo. In responsione ad primum, recolenda sunt ea quae in primo libro in prologo secundo, quae in 14. de practico & speculativo diximus. & consequenter illa interpretanda sunt verba literae huius, quod Deus habet scientiam speculativam tantum de seipso. Est enim hic sermo iuxta communem loquendi usum, quo omnis scientia, aut practica, aut speculativa dicitur.

2.2. q. 167. ad 1. ad 1. & op. 3. ca. 104. 261. & 264. lib. 10. c. 7. a med. tom. 5.

Super Quaestione tertiae Articuli sextum.

In articulo 6. eiusdem quaestio. 3. nota, quare prima principia, scilicet. De quolibet dicitur esse, vel non esse &c. licet secundum ambitum terminorum extendant se ad omnia simpliciter in nobis, id est, in nostra cognitione, non se extendunt ultra id, quo dicere possunt sensibilia: quia scilicet sunt accepta a sensibus, & ab eis dependent quoad ad species & usum. Ex hoc enim provenit quod, nisi quo sensibilem species dicunt, cognoscere nos facere possunt.

* in princ. l. tom. 3. 706 lib. 1. ca. non procul a princ. tomo 3.

In eodem articulo dubium occurrit circa illam propositionem: Nihil perficitur ab aliquo inferiori, nisi secundum quod in inferiori est aliqua participatio superioris. Haec, quam quasi maximam litera assumit, habet manifestas instantias, ut cum homo perficitur ab igne, dum calefit: & quod magis urget, cum sensus perficitur ab exte- rioribus sensibilibus, quod constat esse inferioris ordinis, cum sit in genere inanimatorum: sensus autem in ordine animae sensiti- vae.

An. huius 4. argu.

Ad evidentiam

AD TERTIUM dicendum, quod ratio illa procederet, si ipsemet homo esset ultimus finis: tunc enim consideratio & ordinatio actuum, & passionum eius esset beatitudo. Sed quia ultimus hominis finis est aliud bonum extrinsecum, scilicet Deus, ad quem per operationem intellectus speculativi attingimus: ideo magis beatitudo hominis in operatione intellectus speculativi consistit, quam in operatione intellectus practici.

ARTICULUS VI.

Utrum beatitudo consistat in consideratione scientiarum speculativarum.

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod beatitudo hominis consistat in consideratione scientiarum speculativarum. Philosophus enim * dicit in lib. Ethic. quod felicitas est operatio secundum perfectam virtutem, & distinguens virtutes speculativas, non ponit nisi tres, scientiam, sapientiam, & intellectum, quae omnes pertinent ad considerationem scientiarum speculativarum. ergo ultima hominis beatitudo in consideratione scientiarum speculativarum consistit.

¶ 2. Praet. Illud videtur esse ultima hominis beatitudo, quod naturaliter desideratur ab omnibus propter seipsum: sed huiusmodi est consideratio speculativarum scientiarum: quia ut * dicitur in 1. Metaph. Omnes homines natura scire desiderant. & post pauca subditur, Quod speculativa scientia propter se ipsa quaeruntur. ergo in consideratione scientiarum speculativarum consistit beatitudo.

¶ 3. Praet. Beatitudo est ultima hominis perfectio. Vnumquodque autem perficitur, secundum quod reducitur de potentia in actum: intellectus autem humanus reducitur in actum per considerationem scientiarum speculativarum. ergo videtur, quod in huiusmodi consideratione ultima hominis beatitudo consistat.

SED CONTRA est, quod dicit Hier. 9. Non gloriatur sapiens in sapientia sua: & loquitur de sapientia speculativarum scientiarum. non ergo consistit in harum consideratione ultima hominis beatitudo.

RESPON. Dicendum, quod sicut * supra dictum est, duplex est hominis beatitudo, una perfecta

A & alia imperfecta. Oportet autem intelligere perfectam beatitudinem, quae attingit ad veram beatitudinis rationem: beatitudinem autem imperfectam, quae non attingit, sed participat quaedam particularem beatitudinis similitudinem. sicut est perfecta prudentia in homine, apud quem est ratio rerum agibilibus: imperfecta autem prudentia est in quibusdam animalibus brutis, in quibus sunt quaedam particulares instinctus ad quaedam opera similia operibus prudentiae. Perfecta igitur beatitudo in consideratione scientiarum speculativarum essentialiter consistere non potest.

Ad cuius evidentiam considerandum est, quod consideratio speculativae scientiae non se extendit ultra virtutem principiorum illius scientiae, quia in principis scientiae, virtualiter tota scientia continetur. Prima autem principia scientiarum speculativarum sunt per sensum accepta, ut patet per Philosophum in principio * Metaph. & in fi. * Poster. Vnde tota consideratio scientiarum speculativarum non potest ultra extendi, quam sensibilem cognitionem ducere potest.

In cognitione autem sensibilem non potest consistere ultima hominis beatitudo, quae est ultima eius perfectio. Non enim aliquid perficitur ab aliquo inferiori, nisi secundum quod in inferiori est aliqua participatio superioris. Manifestum est autem quod formalis lapidis, vel cuiuslibet rei sensibilis, est inferior homine. vnde per formam lapidis non perficitur intellectus in quantum est talis forma, sed in quantum in ea participatur aliquid simile alicui, quod est supra intellectum humanum, sicut flumen intelligibile, vel aliquid huiusmodi. Omne autem quod est per aliud, reducitur ad id quod est per se. unde oportet quod ultima perfectio hominis sit per cognitionem alicuius rei, quae sit supra intellectum humanum. * Ostensum est autem, quod per sensibilia non potest deveniri in cognitionem substantiarum separatarum, quae sunt supra intellectum humanum: unde relinquimus, quod hominis ultima beatitudo non possit esse in consideratione speculativarum scientiarum. Sed sicut in formis sensibilibus participatur aliqua similitudo substantiarum superiorum, ita consideratio scientiarum speculativarum est quaedam participatio verae & perfectae beatitudinis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Philosophus loquitur in lib. Ethic. de felicitate imperfecta Prima Secunda S. Tho.

huius dicendum est, quod propositio illa pro maxima habenda est: sed non est intelligenda de perfectione secundum quid, sed simpliciter, ita quod sensus est, Nihil perficitur simpliciter per aliquid inferius, nisi &c. Et per hoc excluditur omnis instantia de perfectionibus accidentalibus. Subiectum enim secundum quid tantum perficitur ab huiusmodi perfecti- uis: radix autem huius propositionis est: quia cum semper agens honorabilius sit patiente, oportet ut eo modo, quo aliquid est perfectibile ab aliquo agente, eodem modo sit ignobilius illo. Si est perfectibile ab eo secundum quid, est ignobilius secundum quid: & si est perfectibile simpliciter, est ignobilius simpliciter. Et quia omne agens agit sibi simile, nec aliter agens perficit patientem, nisi similitudinem suam ei communicando, eiusdem rationis est comparatio ad perfectionem formalem, & proprium agens illius quod ad hoc, quod est esse nobilius, vel ignobilius. Ex hoc enim provenit, quod nihil perficitur simpliciter ab aliquo inferiori, nisi quod participat superius. Nam si simpliciter perficitur ab illo, est simpliciter inferius illo per seipsum: & si illud perfectum est inferius, nunquam ut sic, perficitur simpliciter suum superius: quoniam esset simpliciter superius & inferius respectu eiusdem: quod est impossibile. Et quia intellectus non secundum quid, sed simpliciter perficitur ab intelligibili: quoniam est perfectio propria, & velut substantialis forma, non minus quam quodcumque naturale perfectum materiae primae, ut in tertio de anima ab Averrois exprimitur, & ab Aristotelis inchoatur: id eo impossibile est quod aliquid inferius intellectu perficiat ipsum, nisi in

D. 1077.

* lib. 1. Metaph. non procul a principio 10. & li. 2. Poster. tex. vi. parum ante medium tomo 3.

* p. p. q. 88. art. 2.

B 2 quan-

quantum participat aliquid superius. Et propter hoc Aristot. potest intellectum agentem superiorem intellectu possibili perfectum ipsum.

¶ Ad primam igitur instantiam non oportet aliter respondere, quia homo non nisi secundum quid perficitur ab igne, & similibus.

Art. 2. ad 4. argum.

¶ Ad secundum autem de sensu dicitur, quod res sensibiles sine dubio sunt inferiores sensibus.

Vivens enim præstantius est non vivente, præcipue in tam alto gradu vitali constitutum: sed in quantum sunt perfecti sensus, ut sic participant superiorem naturam, quam sit sensus: quoniam in eis est participatio aliqua substantiarum immaterialium, quas angelos dicimus. Sunt enim perfecti specierum sine materia, quarum est susceptivus sensus, & in earum susceptione perficitur simpliciter.

Signum huius est modus agendi: cum enim modus agendi corporum ut sic, sit ut moveant mota; incorporalium autem sit movere non mota, ex hoc ipso, quod sensibilia in periculis sensus, moventur non mota, infirmatur, quod in hoc naturam superiorem naturam corporea participant: & hoc iam docuit author alibi. Stat ergo solida maxima illa, quam semper notabis, si vis recte philosophari, & videbis voluntarie dici, quod lapis potest pericere intellectum separatum, & alia huiusmodi extranea à vera ratione philosophia.

1. q. 64. art. 1. ad 1. & q. 83. art. 2. ad 3. Et 3. cont. c. 44. Et Veritas. q. 20. ar. 3. ad 5. Et opusc. 2. c. 108. & 164. In homil. 28 in euan. post mediū illius.

† Cap. 4. non procul a princ. illius.

¶ In eodem sexto articulo dubium occurrit commane. 6. 7. & 8. articulo circa processum literæ: quoniam digredi videtur à perfecta beatitudine simpliciter, ad perfectam beatitudinem hominis. Licet enim perfecta beatitudo simpliciter consistat in supræmâ coniunctione ad summum simpliciter perfecta tamen beatitudo talis rei infimæ, qualis est homo, consistit in coniunctione qualicumque, i. sibi proportionata ad summum: & sic diceretur, quod beatitudo hominis consistit in illa cognitione Dei, quam ex sensibilibus habere potest, quia ista est sibi proportionata: nec oportet, quod omne per aliud reducat ad id, quod est per se in eodem: sed sufficit, quod in tota latitudine illa, putata beatitudinis, ut si beans per aliud, reducat ad beans per se: sed non oportet, quod beans per aliud hominè, reducat ad beans per se hominè, quia homo est talis gradus infimi.

qualiter in hac vita haberi potest, ut supra dictum est. *

AD SECUNDUM dicendum, quod naturaliter desideratur non solum perfecta beatitudo, sed etiam qualiscunque similitudo, vel participatio ipsius.

AD TERTIUM dicendum, quod per considerationem scientiarum speculatiuarum reducitur intellectus noster aliquo modo in actum: non autem in ultimum, & completum.

ARTICULVS VII.

Utrum beatitudo consistat in cognitione substantiarum separatarum, scilicet angelorum.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, quod beatitudo hominis consistit in cognitione substantiarum separatarum, id est angelorum. Dicit enim Gregorius in quadam homilia: * Nihil prodest interesse festis hominum, si non contingat interesse festis angelorum: per quod finalem beatitudinem designat: sed festis angelorum interesse possumus per eorum contemplationem: ergo videtur, quod in contemplatione angelorum ultima hominis beatitudo consistat.

¶ 2. Præterea. Ultima perfectio vniuscuiusque rei est, ut coniungatur suo principio. Vnde & circulus dicitur esse figura perfecta, quia habet idem principium, & finem: sed principium cognitionis humanæ est ab ipsis angelis, per quas homines illuminantur, ut dicit Dionys. 4. capit. de cælesti hierarch. ergo perfectio humani intellectus est in contemplatione angelorum.

¶ 3. Præterea. Vnaqueque natura perfecta est, quando coniungitur superiori naturæ, sicut ultima perfectio corporis est, ut coniungatur nature spirituali: sed supra intellectum humanum ordine naturæ sunt angeli: ergo ultima perfectio humani intelle-

¶ Ad hoc dicitur, quod de homine dupliciter possumus loqui. Primo secundum id, quod ex natura sua natus est acquirere. Et sic proculdubio dicendum esset, quod sufficit nos esse beatos ut homines, non simpliciter, ut dicitur primo Ethic. quod consistit in cognitione Dei, quam hic: & illa, quam in anima separata naturaliter habere possumus. Alio modo secundum id, ad quod homo est diuini institutus: & sic quia factus est, ut summum bonum intelligeret, &c. ordinatus est ad beatitudinem perfectam simpliciter. Et quia sic considerat hominè Theologus, quia in ordine ad Deum reuelatum considerat omnia: ideo nulla digressio est in litera. & ratio efficax est, quod per aliud reducendum est ad per se, etiam respectu hominis: quia homo est infra latitudinem capacium beatitudinis per se, & perfecte.

¶ Ad hoc dicitur, quod de homine dupliciter possumus loqui. Primo secundum id, quod ex natura sua natus est acquirere. Et sic proculdubio dicendum esset, quod sufficit nos esse beatos ut homines, non simpliciter, ut dicitur primo Ethic. quod consistit in cognitione Dei, quam hic: & illa, quam in anima separata naturaliter habere possumus. Alio modo secundum id, ad quod homo est diuini institutus: & sic quia factus est, ut summum bonum intelligeret, &c. ordinatus est ad beatitudinem perfectam simpliciter. Et quia sic considerat hominè Theologus, quia in ordine ad Deum reuelatum considerat omnia: ideo nulla digressio est in litera. & ratio efficax est, quod per aliud reducendum est ad per se, etiam respectu hominis: quia homo est infra latitudinem capacium beatitudinis per se, & perfecte.

¶ In eodem sexto articulo nota, quod tanta est differentia inter obiectum per se, & per aliud, quod licet Deus, & substantia separata per sensibilia sic à nobis intelligantur, ut in huiusmodi contemplatione felicitas ab Aristotele fuerit posita: quia tamen non sunt obiecta, nec intellecta à nobis hic, nisi per aliud, s. per species sensibilibus: ideo duo in litera concluditur, & quod cognitio nostra non transcendit metas sensibilibus: & quod non potest esse felicitas, que consistit in contemplatione alicuius superioris, s. ut per se obiecti: & hoc manifestè sequitur ad primum. Quod ideo verum est, quia quicquid cognoscimus de superioribus, cognoscimus inquantum per sensibilia, præsentantur per viam dependentiæ, vel similitudinis, vel negationis, seu oppositionis, & huiusmodi: quod nihil aliud est, quam perfecte cognoscere sensibilia perfecti nostri intellectus. Sicut enim huiusmodi cognoscibilia in nostris obiectis, vel effectibus in causis in cognoscendo apud nos, propter quod sapienter censent, qui dicunt nos per studium nunquam cognoscere de superioribus, nisi quia est. Cognitioni nanque ab effectibus, & remotorum est.

¶ In eodem sexto articulo nota, quod tanta est differentia inter obiectum per se, & per aliud, quod licet Deus, & substantia separata per sensibilia sic à nobis intelligantur, ut in huiusmodi contemplatione felicitas ab Aristotele fuerit posita: quia tamen non sunt obiecta, nec intellecta à nobis hic, nisi per aliud, s. per species sensibilibus: ideo duo in litera concluditur, & quod cognitio nostra non transcendit metas sensibilibus: & quod non potest esse felicitas, que consistit in contemplatione alicuius superioris, s. ut per se obiecti: & hoc manifestè sequitur ad primum. Quod ideo verum est, quia quicquid cognoscimus de superioribus, cognoscimus inquantum per sensibilia, præsentantur per viam dependentiæ, vel similitudinis, vel negationis, seu oppositionis, & huiusmodi: quod nihil aliud est, quam perfecte cognoscere sensibilia perfecti nostri intellectus. Sicut enim huiusmodi cognoscibilia in nostris obiectis, vel effectibus in causis in cognoscendo apud nos, propter quod sapienter censent, qui dicunt nos per studium nunquam cognoscere de superioribus, nisi quia est. Cognitioni nanque ab effectibus, & remotorum est.

¶ In eodem sexto articulo nota, quod tanta est differentia inter obiectum per se, & per aliud, quod licet Deus, & substantia separata per sensibilia sic à nobis intelligantur, ut in huiusmodi contemplatione felicitas ab Aristotele fuerit posita: quia tamen non sunt obiecta, nec intellecta à nobis hic, nisi per aliud, s. per species sensibilibus: ideo duo in litera concluditur, & quod cognitio nostra non transcendit metas sensibilibus: & quod non potest esse felicitas, que consistit in contemplatione alicuius superioris, s. ut per se obiecti: & hoc manifestè sequitur ad primum. Quod ideo verum est, quia quicquid cognoscimus de superioribus, cognoscimus inquantum per sensibilia, præsentantur per viam dependentiæ, vel similitudinis, vel negationis, seu oppositionis, & huiusmodi: quod nihil aliud est, quam perfecte cognoscere sensibilia perfecti nostri intellectus. Sicut enim huiusmodi cognoscibilia in nostris obiectis, vel effectibus in causis in cognoscendo apud nos, propter quod sapienter censent, qui dicunt nos per studium nunquam cognoscere de superioribus, nisi quia est. Cognitioni nanque ab effectibus, & remotorum est.

¶ In eodem sexto articulo nota, quod tanta est differentia inter obiectum per se, & per aliud, quod licet Deus, & substantia separata per sensibilia sic à nobis intelligantur, ut in huiusmodi contemplatione felicitas ab Aristotele fuerit posita: quia tamen non sunt obiecta, nec intellecta à nobis hic, nisi per aliud, s. per species sensibilibus: ideo duo in litera concluditur, & quod cognitio nostra non transcendit metas sensibilibus: & quod non potest esse felicitas, que consistit in contemplatione alicuius superioris, s. ut per se obiecti: & hoc manifestè sequitur ad primum. Quod ideo verum est, quia quicquid cognoscimus de superioribus, cognoscimus inquantum per sensibilia, præsentantur per viam dependentiæ, vel similitudinis, vel negationis, seu oppositionis, & huiusmodi: quod nihil aliud est, quam perfecte cognoscere sensibilia perfecti nostri intellectus. Sicut enim huiusmodi cognoscibilia in nostris obiectis, vel effectibus in causis in cognoscendo apud nos, propter quod sapienter censent, qui dicunt nos per studium nunquam cognoscere de superioribus, nisi quia est. Cognitioni nanque ab effectibus, & remotorum est.

¶ In eodem sexto articulo nota, quod tanta est differentia inter obiectum per se, & per aliud, quod licet Deus, & substantia separata per sensibilia sic à nobis intelligantur, ut in huiusmodi contemplatione felicitas ab Aristotele fuerit posita: quia tamen non sunt obiecta, nec intellecta à nobis hic, nisi per aliud, s. per species sensibilibus: ideo duo in litera concluditur, & quod cognitio nostra non transcendit metas sensibilibus: & quod non potest esse felicitas, que consistit in contemplatione alicuius superioris, s. ut per se obiecti: & hoc manifestè sequitur ad primum. Quod ideo verum est, quia quicquid cognoscimus de superioribus, cognoscimus inquantum per sensibilia, præsentantur per viam dependentiæ, vel similitudinis, vel negationis, seu oppositionis, & huiusmodi: quod nihil aliud est, quam perfecte cognoscere sensibilia perfecti nostri intellectus. Sicut enim huiusmodi cognoscibilia in nostris obiectis, vel effectibus in causis in cognoscendo apud nos, propter quod sapienter censent, qui dicunt nos per studium nunquam cognoscere de superioribus, nisi quia est. Cognitioni nanque ab effectibus, & remotorum est.

¶ In eodem sexto articulo nota, quod tanta est differentia inter obiectum per se, & per aliud, quod licet Deus, & substantia separata per sensibilia sic à nobis intelligantur, ut in huiusmodi contemplatione felicitas ab Aristotele fuerit posita: quia tamen non sunt obiecta, nec intellecta à nobis hic, nisi per aliud, s. per species sensibilibus: ideo duo in litera concluditur, & quod cognitio nostra non transcendit metas sensibilibus: & quod non potest esse felicitas, que consistit in contemplatione alicuius superioris, s. ut per se obiecti: & hoc manifestè sequitur ad primum. Quod ideo verum est, quia quicquid cognoscimus de superioribus, cognoscimus inquantum per sensibilia, præsentantur per viam dependentiæ, vel similitudinis, vel negationis, seu oppositionis, & huiusmodi: quod nihil aliud est, quam perfecte cognoscere sensibilia perfecti nostri intellectus. Sicut enim huiusmodi cognoscibilia in nostris obiectis, vel effectibus in causis in cognoscendo apud nos, propter quod sapienter censent, qui dicunt nos per studium nunquam cognoscere de superioribus, nisi quia est. Cognitioni nanque ab effectibus, & remotorum est.

¶ Super questionibus tertiæ articulum septimum.

IN hoc articulo septimo nota duo. ¶ Primo titulum, quod appellatione cognitionis substantiarum separatarum.

Art. præced.

Tex. 4. 10. 3.

D. 461. p. p. q. 3. ar. 4. & q. 61. ar. 1.

D. 274.

p. p. q. 90. ar. 1. c. 1.